

Zarówno w trzynastu tomach przechowywanego w AP Szczecin pamiętnikach Piotra Zaremby, jak i ok. 5 tys. zmikrofilmowanych dokumentach tego przybyłego z Poznania zasłużonego dla Szczecina działacza znajduje się dużo informacji o wszechstronnej pomocy Poznania dla Szczecina oraz zasadach jej organizacji.

W ogromnych zbiorach Archiwum Akt Nowych przeprowadzono dotychczas poszukiwanie w niewątpliwie najważniejszym dla omawianego tematu zespole tj. Ministerstwie Administracji Publicznej. Wstępna informacja wskazuje, iż w 53 teczkach znajduje się kilkadziesiąt dokumentów, których fragmenty dotyczą m. in. roli Wielkopolski w procesie zasiedlenia całych Ziem Zachodnich i Północnych. (w tym także Pomorza Zachodniego). Jest sprawą oczywistą, że inne zespoły np. Ministerstwa Informacji i Propagandy zawierają istotne informacje do omawianego tematu.

Jak wyżej zaznaczyliśmy, realność przeprowadzenia pełnej kwerendy, zarówno w zbiorach AAN, jak i innych archiwach państwowych jest niewielka. Wydanie — prawdopodobnie w 1987 r. — wyboru tylko sygnalizowanych w tej informacji dokumentów pozwoli wszystkim zainteresowanym, a głównie naukowcom, publicystom i działaczom państwowym wszechstronnej spojrzeć na doniosły wkład Wielkopolski w dzieło zasiedlenia i zagospodarowania Ziem Odzyskanych w tym i Pomorza Zachodniego.

KAZIMIERZ KOZŁOWSKI

HARCERSKA SŁUŻBA DLA ZIEM ODZYSKANYCH (na podstawie dokumentów archiwalnych i prasy harcerskiej z lat 1945-1950)

Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie dokumentów archiwalnych świadczących o działalności Związku Harcerstwa Polskiego w zagospodarowaniu Ziem Odzyskanych w okresie 1945-1950.

Jest to opracowanie na podstawie archiwaliów harcerskich¹, infor-

¹ Materiały do dziejów Związku Harcerstwa Polskiego w Polsce Ludowej opracowywane i częściowo złożone do druku w Młodzieżowej Agencji Wydawniczej w Warszawie. Opracowania materiałów dokonała Bożena Cabała.

cz. I. Inwentarz realny kolekcji materiałów władz harcerskich „Naczelnictwa” z lat 1944-1950.

cz. II. Inwentarz realny kolekcji władz harcerskich z lat 1945-1950, przekazany do Archiwum GKZHP w Warszawie.

1. Kolekcja akt z Archiwum Komitetu Centralnego PZPR „Związek Harcerstwa Polskiego”;

2. Kolekcja fotokopii z Archiwum Przewodniczącego Rady Państwa;

3. Kolekcja kserokopii akt z Archiwum KC PZPR „Związek Harcerstwa Polskiego — Oddział we Francji”.

macji z innych archiwów² oraz zawartości prasy harcerskiej³ wydawanej w tym czasie. Archiwalia harcerskie z tego okresu zostały bardzo przetrzebione w latach 1949-1950 (pozostało ok. 40% zasobów). Szczupłość bazy archiwalnej zmusiła do sięgnięcia do źródeł wtórnych — prasy i publikacji⁴.

Służba społeczeństwu i krajowi [1], to wiodące ideały wychowawcze w działalności harcerskiej od zarania istnienia organizacji po dzień dzisiejszy [2]. W wyzwolonej Polsce [3] harcerze przystąpili do pracy przy odbudowie kraju [4] idąc o krok za wyzwalającymi wojskami. Razem z powracającą państwowością na Ziemię Odzyskane członkowie ZHP podejmowali prace dla swego środowiska i kraju [5]. To, co później stało się szeroko zakrojoną Harcerską Służbą dla Ziemi Odzyskanych [6] i Harcerską Służbą Polsce [7], w pierwszych miesiącach po wyzwoleniu było spontaniczną pomocą przy organizowaniu życia społeczno-gospodarczego. Wszędzie tam, gdzie pojawiali się harcerze najpierw pojedynczo, a potem grupkami powstawała zorganizowana działalność Związku. Tworzono jednostki harcerskie; na terenach Ziemi Gdańskiej i Prus Wschodnich powstała we wrześniu 1945 r. Gdańska Chorągiew Harcerzy [8A]. Jej nazwę zmieniono w marcu 1948 r. na Morską Chorągiew Harcerzy. Harcerki były zorganizowane w Morskiej Chorągwi Harcerek.

Na Śląsku Dolnym i Opolskim powstała w październiku 1945 r. Chorągiew Dolnośląska (Chorągiew Harcerek i Chorągiew Harcerzy) [8B], z początkową siedzibą w Jeleniej Górze, później we Wrocławiu.

² Cz. III. Kwerenda materiałów harcerskich w Archiwum Akt Nowych w Warszawie z lat 1944-1950.

³ Cz. IV. Bibliografia adnotowana czasopisma „Na Tropie” z lat 1945-1948; cz. V. Bibliografia adnotowana czasopisma „Wiadomości Urzędowe Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego” z lat 1945-1947;

cz. VI. Bibliografia adnotowana czasopisma „Harcerstwo” z 1946 r.;

cz. VII. Bibliografia adnotowana pisma Drużynowych „Drogi” z lat 1946-1948;

cz. VIII. Bibliografia adnotowana „Biuletynu Informacyjnego Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego” z lat 1946-1947.

⁴ Ponadto w trakcie opracowywania, teże autorki, w tej samej serii wydawniczej przewidziane są:

1. Bibliografia adnotowana „Biuletynu Harcerskiego” z lat 1947-1948; „Życia Harcerskiego” z 1944, r., „Czuwaj” ZHP Oddział we Francji, czasopisma ZHP w Niemczech;

2. Obsady osobowe władz naczelnych ZHP, chorągwi i hufców;

3. Kwerenda materiałów harcerskich w Archiwach Wojewódzkich;

4. Kwerenda materiałów harcerskich w archiwach KW PZPR;

5. Kwerenda materiałów harcerskich w archiwach partii i stronnictw politycznych;

6. Kwerenda materiałów harcerskich w archiwach Komend Chorągwi;

Całość opracowanych, bądź w toku pracy materiałów zaopatrzona jest w różnorodne indeksy: rzeczowe, geograficzne: chorągwi, hufców, miejscowości oraz w indeksy nazwisk i autorów. W związku z tym informacje o poszczególnych działaniach organizacyjno-merytorycznych ZHP, jak i o poszczególnych jednostkach terenowych można znaleźć pod odpowiednimi pozycjami.

Na ziemiach Pomorza Zachodniego, w czerwcu 1945 r. powstała Chorągiew Pomorsko-Zachodnia [8C] z siedzibą w Koszalinie, a od lutego 1946 r. przeniesiona do Szczecina. W marcu 1948 r. zmieniono jej nazwę na Zachodnio-Pomorską Chorągiew Harcerzy i Harcerek. (W tym okresie istniały osobno, Organizacja Harcerek i Organizacja Harcerzy, mające swoje chorągwie i hufce, swoje główne kwatery; wspólne było Naczelnictwo Związku, Naczelna Rada Harcerska i Zjazd Walny).

Harcerskie drużyny w plan swego działania wpisywały aktywność w wielu dziedzinach życia. Odgruzowanie i odbudowa kraju (patrz 4c, d) repolonizacja [9], opieka nad dziećmi [10], opieka nad rannymi żołnierzami [11], opieka nad sierotami po harcerkach i harcerzach [12]; praca dla szkoły i oświata — zbieranie książek dla szkół [14]; praca kulturalna [13]; organizowanie życia sportowego [15], udział w zagospodarowywaniu kraju — praca na roli i w lesie [16]; zbiórka złomu [17], normowanie praw własności [18]. W tych latach praca całej organizacji nastawiona była na ugruntowanie działalności na Ziemiach Odzyskanych [19]. Jednostki harcerskie tych ziem były pod opieką harcerstwa z Polski Centralnej.

Przez cztery lata, z wyjątkową starannością organizowano letnie i zimowe obozy harcerskie na Ziemiach Odzyskanych [20]. Szczególnie ważny był udział w wielkich akcjach propagandowych, jak Złot Młodzieży w Szczecinie [21] którego przebieg i ocena miały duże znaczenie dla harcerstwa, Tydzień Ziem Zachodnich [22] a także konkursy propagujące Ziemie Odzyskane [23]. Dbano także o propagowanie znajomości problematyki Ziem Odzyskanych w prasie harcerskiej [24].

Omówiłam tylko niektóre z działań ZHP w tym okresie. Było ich znacznie więcej — nie tylko na Ziemiach Odzyskanych. A wszędzie, gdzie pojawiali się harcerze i harcerki — zyskiwali uznanie i sympatię, głównie przez swą konkretną, codzienną pracę dla kraju i dla społeczeństwa, przez wartości wychowawcze, jakie reprezentowała metodyka wychowania harcerskiego i przez sentyment dla własnej przeszłości ludzi, którzy niegdyś nosili lilijkę na czapce.

Archiwum Głównej Kwatery ZHP niezmiernie byłoby wdzięczne za nadsyłanie informacji i materiałów, mogących uzupełnić naszą wiedzę o tym okresie.

- [1] Deklaracja Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej z 10 I 1945 r. Archiwum GK ZHP, „Naczelnictwo”, sygn. 1/4/2, nr karty inform. /9761/
— Deklaracja Ideowa, 10 I 1945 r.
Arch. GK ZHP, „Naczelnictwo”, sygn. 1/4/2a /9761/1];
— „Fundamenty” — sprecyzowanie poglądów ideowych harcerstwa, 22-23 V 1945 r.
Nacz. sygn. 1/4/18, /9777/;
- [2] Opracowanie hm. Władysława Szczygła: *O ideał wychowawczy i drogi dzisiejszego harcerstwa*, b.d.
Nacz. sygn. 3/20, /9919/;
— Sprawozdanie z odprawy Komendantek Chorągwi i Komendantów Chorągwi w dniu 27-29 II 1948 r. — w nim: referat Wiktorii Dewitzowej

- Nowe drogi harcerstwa*, 3 III 1948 r.
Nacz. sygn. 3/23, /9922/;
Maria Straszewska *Myśl o harcerskim ideale wychowawczym* — gawęda na konferencji instruktorek w Łodzi w [X 1945 r.]
Nacz. sygn. 5/3, /9933/;
- [3] Referat na temat ideologii harcerskiej, b.d.
Nacz. sygn. 3/25, /9924/;
- [4] Udział ZHP w planie odbudowy kraju. Wycinek prasowy z „Kuriera Szczecińskiego” z 27 III 1949 r.
Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Oświaty, Wydział Prasowy sygn. 11/31, s. 106, /9689/;
— Deklaracja Ideowa Tymczasowej Naczelnej Rady Harcerskiej, 10 I 1945 r.
Nacz. sygn. 1/4/2, /9761/;
— *Harcerskie ręce odbudowują Polskę* — gazetka ścienna, Nakład Harcerskiego Biura Wydawniczego, Warszawa, [1946]
Arch. GK ZHP, kartoteka wisząca, H-25.
— Załącznik do Rozkazu Naczelnika Harcerzy 1.7 z 15 X 1947 r., w nim: m. in. Instrukcja zwalczania analfabetyzmu;
Instrukcja odbudowy kraju;
Kolekcja akt z Archiwum KC PZPR, sygn. 4/2, /27762/.
- [5] (Referat na kursie kierowników akcji letniej 1948 r.): *Nowe zadania wychowawcze na tle potrzeb Polski Ludowej i przebudowanej struktury politycznej*.
Nacz. sygn. 5/16, /9946/;
— Referat *Stosunek do pracy w rozwoju dziejów* (1945 r.)
Nacz. sygn. 5/1, /9931/;
— *Praca dla środowiska jest szkołą wychowania socjalistycznego* 23 III 1949 r.
— opr.
Nacz. sygn. 5/19, /9949/;
- [6] Referat (na konferencji [instruktorskiej] w Łodzi) *Wartość wychowawcza służby* (1945 r.)
Nacz. sygn. 5/2, /9932/;
— Opracowanie: *Oparcie pracy drużyny o służbę* (1948 r.)
Nacz. sygn. 5/17, /9947/;
— Protokół konferencji poświęconej Ziemiom Odzyskanym z 17 XII 1946 r. m.in. służba harcerek; referat Edwarda Serwańskiego;
Nacz. sygn. 5/55, /9985/;
— Rozkaz Naczelniczki /Harcerek/ 1.8 z 9 VII 1947 r.
— służba dziecku i służba Ziemiom Odzyskanym Wiadomości Urzędowe Naczelnictwa ZHP nr. 1-12 I-XII 1947 r. s. 19, [2212];
— służba dla Ziemi Odzyskanych, Program pracy Organizacji Harcerzy na rok 1946/1947 i 1948.
Kolekcja akt z Archiwum KC PZPR sygn. 15/4, /27838/
— J. Ciastułowa *Nasza służba na Ziemiach Odzyskanych*
— sprawozdania z pracy obozów.
„Drogi” nr 8 listopad 1947 r., ss. 176-177, /25078/;
— W. C. A *gdy nadejdzie lato* — służba Ziemiom Odzyskanym.
„Drogi” nr 1, styczeń 1948 r., ss. 18-19, /25119/;
— *9 Maja Świętem Zwycięstwa* — apel o pracę i czujność dla Ziemi Odzyskanych

- „Drogi” nr 4, kwiecień 1947 r., s. 86, /25002/;
- *Plan naszej akcji letniej*
- „Biuletyn Harcerski” nr 3/28 z 15 XII 1947 r., ss. 3-4, (26885);
- *Propozycje pracy — służba dla Ziemi Odzyskanych*
- „Biuletyn Służby Informacyjnej Głównej Kwatery Harcerzy” nr 7 /3/, z 15 I 1947 r., s. 1, /26271/;
- *Akcja sprawozdawcza — o służbie dla Ziemi Odzyskanych*
- „Biuletyn Służby Informacyjnej”... nr 16/17 z 2 IV 1947 r., s. 1, /26280/1/;
- *Przykłady służby dla Ziemi Odzyskanych w okresie akcji letniej*
- „Biuletyn Służby Informacyjnej”... nr 5 z 1 X 1947 r., s. 8, /26269/;
- ... *służba dla Ziemi Odzyskanych w Tygodniu Ziemi Zachodnich*
- „Biuletyn Służby Informacyjnej...” nr 18 z 12 IV 1947 r., s. 2, /26281/1/;
- *Konferencja harcererek-instruktoerek 6-8.XII. w Poznaniu o służbie*
- „Biuletyn Służby Informacyjnej”... nr 3, z 5 XII 1946 r., s. 9, /26267/;
- [7] — Witold Bohdanowicz: opracowanie *Zagadnienie Służby Polsce w wychowaniu harcerskim*, Szczecin, 12 III 1947 r.
- Nacz. sygn. 5/57, /9987/;
- *Materiał z odprawy kierowników kursów drużynowych: m.in. podstawy ideowo-metodyczne Akcji Letniej Szkoleniowej na tle Harcerskiej Służby Polsce*, V 1948 r.
- Nacz. sygn. 3/15, /9945/;
- *Sprawozdanie z odprawy Kom-tów i Kom-tek Chorągwi w dn. 27-29 II 1948 r.* 3 III 1948 r.
- Nacz. sygn. 8/68, /10137/1/;
- *Roman Kierzkowski, opracowanie Obozy harcerskie metodą Służby dla Polski* 1947 r.
- Nacz. sygn. 5/56/1, /9986/1/;
- *Sprawozdawczość akcji letniej — dot. Harc. Służby Polsce*, bez daty
- Nacz. sygn. 8/68, /10137/1/;
- *Teodor Delong Harcerstwo Ziemi Gdańskiej w Służbie Polsce w latach 1945-1981*, Gdańsk 1981 r.
- Nacz. sygn. 12/8/2, /10232a/;
- *Tezy do ustalenia organizacji Harcerskiej Służby Polsce*, b.d.
- Kolekcja akt z Archiwum KC PZPR, sygn. 18, /27931/;
- *Ogólnopolska konferencja Kom-tek i Kom-tów Chorągwi ZHP*, dn. 4 IX 1948 r.
- *rezultaty akcji letniej i Harc. Służby Polsce*, AAN, Min. Oświaty, Wydział Prasowy, sygn. 11/30, s. 201, /9682/;
- *Wywiady! Wywiady! — o celu wywiadów prowadzonych przez drużyny podczas obozów na Ziemiach Odzyskanych*
- „Drogi” nr 6, czerwiec 1947 r., s. 138, /25045/;
- *Hallo! Hallo! Tu Wydział Służby — o wywiadach na Ziemiach Odzyskanych*
- „Drogi” nr 6, czerwiec 1947 r., s. 139, /25046/;
- [8A] *Chorągiew Gdańsko-Morska, wykaz hufców:*
- Czersk, Elbląg, Gdańsk: Miasto, Nowy Port, Oliwa, Powiat Rejon, Śródmieście, Wrzeszcz, Harcerski Ośrodek Morski, Gdynia: Chylonia, Miasto, Morski, Oksywie, Orłowo, II Rejonowy, Rumia, Harcerski Ośrodek Morski; Kar-

- tuzy, Kościerzyna, Kwidziń, Lębork, Lubawa, Malbork, Pelplin, Puck, Sławno, Sopot, Starogard, Sztum, Tczew, Wejherowo, Morskie Środowisko Harcerek;
- [8B] Chorągiew Dolnośląska — wykaz hufców:
Bolesławiec, Brzeg n/Odra, Bystrzyca, Chojnów, Dzierżoniów, Głogów, Góra Śl., Jawor, Jelenia Góra I i II, Kamienna Góra, Kłodzko, Kozuchów, Legnica i Powiat, Lubań, Lubin, Lwówek, Milicz, Namysłów, Nowa Sól, Oleśnica, Olawa, Rychbach, Strzelin, Szprotawa, Syców, Środa Śl., Świdnica, Trzebnica, Wałbrzych: I, II, III, Miasto, Ósrodek, Powiat, Wołów, Wrocław: I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, Śródmieście (I), Wschód (II), Południe (III), Północ (IV), Zachód (V), Wodny (VI), Powiat (VII), Ząbkowice, Zgorzelec, Ziębice, Złotoryja, Zagań, Żary;
ponadto materiały w pracy doktorskiej: Adam Kiewicz *Dolnośląskie harcerstwo w latach 1945 - 1975*.
- [8C] — Chorągiew Zachodnio-Pomorska — wykaz hufców:
Białogard, Bytów, Chojnice, Choszczno, Cziuchów, Dąbie, Dębno, Drawsko, Gryfice, Gryfino, Kamień, Kołobrzeg, Koszalin, Lipiany-Pyrzyce, Łobez, Miastko, Myślibórz, Nowogard [Nowogród], Sławno, Słupsk, Stargard [Starogród], Szczecin: Miasto, I Północ, II Południe, Śródmieście, Powiat; Szczecinek, Świdwin, Świnoujście, Wałcz, Warszewo [Szczecin Podmiejski], Wolin, Złotów.
Ponadto: Harcerstwo na Pomorzu Zachodnim — opracowanie hm PL Mariana Sławińskiego i hm PL Stefana Niewiady.
Nacz. sygn. 12/13/2, /10267/1;
— Kronika faktów i wydarzeń z lat 1945-1956 — opr. jak wyżej, cz. I i II
Nacz. sygn. 12/13/3, /10267/2/; 12/13/4, /10267/3/;
— Kartki z albumu XX-lecia na Ziemiach Odzyskanych
Nacz. sygn. 7/16/5, /10052/;
- [9] — Rozkaz Komendanta Pomorskiej Chorągwi Harcerzy l. 11/46 z 5 XI 1946 r. m.in. spr. repolonizacji
Nacz. sygn. 12/2/3, /10210/;
— ... repolonizacja Dolnego Śląska:
Sprawozdanie sytuacyjne wojewody wrocławskiego za XI 1946 r. 31 XII 1946 r.
AAN, Min. Ziem Odzyskanych
sygn. 240, s. 12, /9582/;
— ZHP na terenie województwa olsztyńskiego zorganizowało w 12 powiatach 39 obozów prowadzących akcję repolonizacyjną, 23 X 1946 r.
AAN, Min. Ziem Odzyskanych
sygn. 183, s. 25, /9361/;
— Repolonizacja w woj. olsztyńskim — wycinek z „Gazety Ludowej” nr 92 z 1946 r.
AAN, Min. Oświaty, Wydział Prasowy
sygn. 11/29, s. 81, 84, /9526/;
— Pismo wojewody olsztyńskiego do ZHP w Warszawie w sprawie włączenia harcerstwa do akcji repolonizacyjnej na Warmii i Mazurach
Archiwum Wojewódzkie, Olsztyn
Urząd Wojewódzki w Olsztynie
sygn. 258, s. 184, /26662/;
— Pismo Kręgu Instruktorskiego „Kuźnica” z [Warszawy] w sprawie udziału harcerstwa w akcji repolonizacyjnej okręgu Warmińsko-Mazurskiego
Arch. Wojew. Olsztyn

Urząd Pełnomocnika Rządu na Okręg Mazurski

sygn. 66, s. 135, /26659/;

— *Harcerze repolonizują Warmię* — obozy drużyn Hufca Warszawa Śródmieście

„Biuletyn Służby Informacyjnej...” nr 25, 1-30 VII 1947 r., s. 9, /26285/2/;

— *Co robimy dla Warmii i Mazur?* — praca Chor. Warszawskiej i Wojewódzkiej „Biuletyn Służby Inform...” nr 22, 30 III 1946 r., s. 2, /26250/;

— *Stoi przed nami ważne zadanie*

„Biuletyn Harcerski” nr 5-6, 25 IV 1948 r., ss. 1-3 /26911/;

[10] — Służba dziecku a organizacja harcerek — założenia, formy pracy (1949 r.)
Nacz. sygn. 5/32, /9962/;

[11] Harcerski Komitet „Gwiazdki” dla Żołnierza Polskiego — 30 XI 1945 r.
Nacz. sygn. 1/4/45, /9804/;

[12] Harcerski Komitet Pomocy Rodzinom po zamordowanych, poległych lub zaginionych harcerkach i harcerzach, 30 XI 1945 r.
Nacz. sygn. 1/4/48, /9807/;

[13] — Referat dot. roli harcerstwa w odbudowie kulturalnej kraju (1946 r.)
Nacz. sygn. 5/54, /9984/;

— Chor. Warszawska — spr. kosztów inwentaryzacji zabytków sztuki ludowej Warmii i Mazur wykonywanej przez harcerzy, Warszawa, 4 VII 1946 r.
Nacz. sygn. 12/14/;

— *Harcerze odnaleźli obrazy zrabowane przez Niemców (we wsi Chojna pow. Wałbrzych)*

„Biuletyn Służby Inform...” nr 4/8, 22 I 1947 r., s. 4, /26272/;

— *Wyjazd Harcerskiego Zespołu Pieśni i Tańca, pod dyrekcją Władysława Skoraczewskiego na Ziemię Zachodnie z koncertami*

„Biuletyn Służby Inform...” nr 35, 18 VII 1946 r., s. 2, /26263/

„Biuletyn Służby Inform...” nr 36, 18 VIII 1946 r., s. 4; [26264/];

— *Teatr harcerski w Szczecinie*

„Biuletyn Służby Inform...” nr 5/9, 29 I 1947 r., s. 5, /26273/1/;

— I. Z., *Kukielki też chcą służyć dziecku* — wędrowka po Ziemiach Odzyskanych

„Drogi” nr 9, grudzień 1947 r., ss. 204-205, /25099/;

— *Obóz drużyny artystycznej z Płocka na Dolnym Śląsku — występy dla ludności*

Z dziejów harcerstwa w Płocku, 1984 r. z. 1 s. 7

[14] — *My też prosimy o książki* — dla Pomorza i Mazur, zebrane przez Chor. Krakowską

„Na Tropie” nr 3, 15 VII 1945 r., s. 8, /25983/;

— *Wyprawa harcerzy do Olsztyna z darem książek dla młodzieży Mazur* — Chor. Warszawska

„Biuletyn Służby Inform...” nr 5, 5 II 1946 r., s. 6, /26234/;

— *Harcerze zbierają książki* — na Pomorzu dla żołnierzy w szpitalach

„Biuletyn Służby Inform...” nr 3, 1 II 1946 r., s. 3, /26232/;

— *Książki dla Mazurów*

„Na Tropie” nr 13, V-VI 1946 r., ss. 12-14, /26062/;

— *Nie zabraknie nas przy tym* — książka dla Ziemi Odzyskanych

„Biuletyn Harcerski” nr 3/28, 15 XII 1947 r., ss. 6-7, /26887/;

— *Książki zbierane przez Hufce:*

Krosno — „Biuletyn Służby Inform...” nr 15, 12 III 1947 r., s. 7, /26279/1/;

- Gorlice — „Biuletyn Służby Inform...” nr 16/17, 2 IV 1947 r., s. 9, /26280/2/;
- Głucholazy — „Biuletyn Służby Inform...” nr 5, 1 I 1947 r., s. 6, /26269/;
- Pruszków — „Biuletyn Harcerski” nr 5-6, 25 IV 1948 r., ss. 9-10, /26913/;
- *Nie ma dnia bez pomocy ludności polskiej na Ziemiach Zachodnich*
- książki, zeszyty dla szkół w Starym Koźlu
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 10, 5 II 1947 r., s. 2, /26274/;
- *Konferencja instruktorek z Poznania w spr. zbiórki pomocy naukowych dla dzieci*
- „Drogi” nr 3, marzec 1947 r., s. 71, /24987/;
- *Pomoc dla szkół — wykaz szkół na Ziemiach Odzyskanych*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 5/9, 29 I 1947 r., ss. 7-9, /26273/2/;
- [15] *Powstanie Harcerskiego Klubu Sportowego w Szczecinie*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 5/9, 29 I 1947 r., s. 5, /26273/1/;
- *Narciarstwo w Hufcu Wałbrzych — bieg narciarski*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 10, 5 II 1947 r., s. 6, /26274/;
- [16] *Rola i las — wytyczne dot. pracy w czasie akcji obozowej, W-wa, 8 III 1949 r.*
- Nacz. sygn. 5/35, /9965/; sygn. 5/36, /9966/;
- *Służby dla ZO — program rola i las*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 18, 12 IV 1947 r., s. 2, /26281/1/;
- *Udział w żniwach harcerzy z Chor. Dolnośląskiej*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 35, 18 VII 1946 r., s. 2, /26263/;
- *Udział w żniwach harcerzy z Chor. Wielkopolskiej*
- „Na tropie” nr 3, 15 VII 1945 r., s. 8, /25983/;
- [17] — *Komunikat z Chor. Gdańskiej — spr. zbierania złomu*
- „Biuletyn Służby Inform. ...” nr 3, 5 XII 1946 r., s. 1, /26267/;
- [18] *Wydział Skarbowo-Gospodarczy (Naczelnictwa) — spr. zbywania, dzierżawienia, przekazywania mienia na Ziemiach Odzyskanych, 1946 r.*
- Nacz. sygn. 11/4; [10194/1];
- [19] *Harcerze na Ziemiach Odzyskanych pod opieką harcerzy z całej Polski*
- *przydział Chorągwi na ZO — Chorągwiom w Polsce Centralnej*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 3, 5 XII 1946 r., s. 3, /26267/;
- *... zbiórka odzieży i żywności dla dzieci na ZO*
- „Drogi” nr 2, II 1947 r., s. 45, /24968/;
- *Pogotowie dla Ziem Odzyskanych trwa — pomoc, sprawa granic*
- „Na Tropie” nr 4, 1 I 1947 r., s. 5, /26078/;
- *Nie ma dnia bez pomocy ludności Polskiej na Ziemiach Zachodnich*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 10, 5 VII 1947 r., s. 2, /26274/;
- *Na Mazury — obozy letnie praca: spis ludności, sanitarno-oświatowe Chorągwi Warszawskich*
- „Harcerstwo” nr 2-3, II-III 1946 r., ss. 50-53, /26727/;
- *Hufiec Nadwiśle (Chor. Warszawska) zakłada drużynę w Rynie k/Łuczan woj. Olsztyńskie*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 5/9, 29 I 1947 r., s. 5, /26273/1/;
- *Znaczki (pocztowe dla Ziem Odzyskanych — o zbieraniu)*
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 16/17, 2 IV 1947 r., s. 10, /26280/2/;
- [20] — *Akcja letnia — wytyczne pracy obozów na Ziemiach Odzyskanych i w Polsce Centralnej Rozkaz Naczelnika Harcerzy 1. 6, z 15 VI 1947 r.*
- „Wiadomości Urzędowe...” nr 1-12, I-XII 1947 r., ss. 39-40, /2262/;
- *O wielki cel harcerstwa — Józef Sosnowski — praca obozów na ZO*

- „Na Tropie” nr 11 - 12, 1 - 15 V 1947 r., s. 8, /26117/;
- Akcja letnia Organizacji Harcerzy w 1947 r. — program, wytyczne Nacz. sygn. 8/73
 - Ministerstwo Oświaty i Kuratoria: pomoc dla obozów harcerskich na terenach m.in. Gdańskiego, Olsztyńskiego
AAN, Min. Oświaty, Dep. Szkolenia Ogólnokształcącego, 12 VI — 2 VII 1946 r.
sygn. 40/3. s. 22 - 56, /9701/;
 - Obozy hufców z całej Polski
Sprawozdanie sytuacyjne wojewody wrocławskiego za III kw. 1947 r., 15 XII 1947 r.
AAN, Min. Ziem Odzyskanych
sygn. 248, s. 8, /9591/;
 - Obozy letnie w woj. olsztyńskim
Sprawozdanie sytuacyjne woj. olsztyńskiego za III kw. 1948 r., 20 X 1948 r.
AAN, Min. Ziem Odzyskanych, sygn. 188, st. 49, /9376/;
 - ZHP w woj. olsztyńskim prowadzi 39 obozów w 12 powiatach
Sprawozdanie sytuacyjne woj. olsztyńskiego za VIII 1946 r., 23 X 1946 r.
AAN, Min. Ziem Odzyskanych
sygn. 183, s. 25, /9361/;
 - Informacja o pracy ZHP Warszawy i Województwa na Warmii i Mazurach wycinek z „Gazety Ludowej” nr 92, 1946 r.
AAN, Min. Oświaty, Wydział Prasowy
sygn. 11/29, ss. 81 - 84, /9526/;
 - Harcerze na Warmii i Mazurach obozują spokojnie
„Biuletyn Służby Inform...” nr 35, 18 VII 1946 r., s. 1 /26263/;
Bilet wstępu na Ziemie Odzyskane — gawęda, „Drogi” nr 3, marzec 1947 r., ss. 64 - 66, /24983/;
 - J. Ciastułowa, Nasza służba na Ziemiach Odzyskanych — o pracy obozów „Drogi” nr 8, listopad 1947 r., ss. 176 - 177, /25078/;
 - J. Ciastułowa, Były i będą nasze — o obozach na ZO „Drogi” nr 1, styczeń 1947 r., ss. 25 - 26, /24948/;
 - Harcerki Mazuram i Warmii — przykłady pracy hufców Chor. Warszawskiej
„Biuletyn harcerski” nr 3 - 4, 25 III 1948 r., ss. 11 - 12, /26909/;
 - Obóz wędrowny referentów HSI — w 1947 r.
Nacz. sygn. 13/6, /10274/;
 - „Biuletyn Służby Inform...” nr 25, 1 - 30 VII 1947 r., ss. 4 - 5, /26285/1/;
 - Obozy Hufca Płock na Dolnym Śląsku w 1946 r.
„Z dziejów harcerstwa w Płocku” z. 1, 1984 r., ss. 6 - 7;
 - Mazury — praca harcerzy, 4 V 1946 r.
Kolekcja akt z Archiwum KC PZPR
sygn. 11/1, /27797/;
 - „Biuletyn Służby Inform...” nr 26 z 4 V 1946 r., s. 1, /26254/;
- [21] — Protokół z zebrania Naczelnictwa, 17 IV 1946 r. — ocena, sprawozdanie, podsumowanie, wnioski ze Zlotu Szczecińskiego
Nacz. sygn. 1/4/73, /9832/;
- Protokół z zebrania Naczelnictwa, 18 IV 1946 r.
konferencja u Premiera w spr. Zlotu Szczecińskiego
Nacz. sygn. 1/4/75, /9834/;

- Nacz. sygn. 1/4/74, /9833/;
- *Złot Młodzieży w Szczecinie Trzymamy straż nad Odrą*
„Biuletyn Służby Inform...” nr 22, 30 III 1946 r., s. 1, /26250/;
 - *Oświadczenie Naczelnictwa w spr. wypadków szczecińskich*
„Biuletyn Służby Inform...” nr 25, 25 IV 1946 r., s. 1, /26253/;
 - *Harcerstwo Warszawy na Złocie Szczecińskim*
„Biuletyn Służby Inform...” nr 24, 13 IV 1946 r., s. 1, /26252/;
 - *Informacja o pracy harcerstwa w Sopocie — udział w Złocie Szczecińskim*
Sprawozdanie Referatu (Informacji) m. Sopotu za IV 1946 r., 2 V 1946 r. AAN, Min. Informacji i Propagandy sygn. 213, s. 130, /9161/;
 - [22] — *Tydzień Ziem Zachodnich podziękowanie dla harcerstwa za udział w pracy od Polskiego Związku Zachodniego*
„Na Tropie” nr 15 - 16, 1 VII - 15 VIII 1947 r., s. 13, /26129/;
„Biuletyn Służby Inform...” nr 20/21/22, 1 - 30 V 1947 r. /26283/1/;
 - *Tydzień Ziem Zachodnich*
„Biuletyn Służby Inform...” nr 18, 12 IV 1947 r., s. 1, /26281/1/;
 - *Akcja sprawozdawcza służby dla Ziem Odzyskanych — omówienie Tygodnia Ziem Zachodnich*
„Biuletyn Służby Inform...” nr 16/17, 2 IV 1947 r., s. 1, /26280/1/;
 - [23] — *Konkurs dla młodzieży o Ziemiach Zachodnich*
„Na Tropie” nr 5, 1 II 1947 r., s. 6, /26088/;
 - „Biuletyn Służby Inform...” nr 4, 20 XII 1946 r., s. 6, /26268/;
 - *Konkurs na teren Złotu Narodowego na Ziemiach Odzyskanych w 1948 r.*
„Biuletyn Służby Inform...” nr 3, 5 XII 1946 r., s. 3, /26267/;
 - [24] — *Baczność! Na Zachód patrz!*
„Na Tropie” nr 2, 1 VII 1945 r., s. 13, /25973/;
 - *Wiersz Druhny Wacki: Kto ci za to zapłaci?*
„Na Tropie” nr 2, 1 VII 1945 r., s. 12, /25972/;
 - *Budujemy Polskę Zachodnią. PUR, CKP, PZZ?*
„Na Tropie” nr 2, 1 VII 1945 r., ss. 11 - 12, /25971/;
 - *Ludzie, których zdobyć musimy — (pogadanka wygłoszona na odprawie kom-tów choi.)*
„Na Tropie” nr 3, 15 VII 1945 r., s. 13, /25987/;
 - *R. Korzeniowski, Pionierstwo harcerstwa na Ziemiach Zachodnich*
„Harcerstwo” nr 1, I 1946 r., ss. 10 - 13, /26704/;
 - *Warmia i Mazury — praca drużyny instruktorskiej z Warszawy przy wystawie o tym regionie*
„Biuletyn Służby Inform...” nr 31, 14 VI 1946 r., s. 1, /26259/;
 - *ZZ: Wiadomości o ZO*
„Drogi” nr 3, marzec 1947 r., ss. 67 - 70, /24984/;
 - *Fr. Fenikowski Na przełaj przez Ziemie Odzyskane*
„Drogi” nr 4, kwiecień 1947 r., ss. 89 - 91, /25005/;
 - *Irena Lewandowska-Pawłowska, Walka o ZO trwa*
„Drogi” nr 5, maj 1947 r., ss. 113 - 114, /25023/;
 - *M. Czekańska, Przegląd miast śląskich*
„Drogi” nr 4, kwiecień 1947 r., ss. 93 - 95, /25006/;
 - *Nasze dziejowe prawo do Ziem Odzyskanych*
„Drogi” nr 6, czerwiec 1947 r., ss. 135 - 137, /25042/;

- *Pomorze Zachodnie jak nasze* — odprawa chorągwi i hufców Zach. Pomorskiej Chorągwi, 1 XII 1946 r.
- „Biuletyn Służby Inform...” nr 5, 1 X 1947 r., s. 6, /26269/;
- *Wystawa o Ziemiach Odzyskanych* — komunikat
- „Drogi” nr 6, czerwiec 1947 r., s. 137, /25044/;
- *Majka Pływaczewska, Z letnich wędrówek* — wędrówka harcerzy po ZO
- „Na Tropie” nr 3, 1 XII 1946 r., s. 13, /26076/;
- „Na Tropie” nr 4, 1 I 1947 r., s. 15, /26084/;
- „Na Tropie” nr 6, 15 II 1947 r., ss. 11 - 12 /26095/;
- *Na starym szlaku dziejowym*
- „Na Tropie” nr 13 - 14, 1 - 15 VI 1947 r., s. 2, /26122/;
- *Nad Nysą*, słowa Artyniewicz, muzyka J. Dargiel
- „Na Tropie” nr 11 - 12, 1 - 15 V 1947 r., s. 2, /26116/;
- *S. Damrosz, Co trzeba wiedzieć o Ziemiach Zachodnich*
- „Drogi” nr 3, marzec 1948 r., ss. 64 - 65, /25150/;
- *Szlakiem niezłomnych witezi słowiańskich*
- „Na Tropie” nr 6, 1 IV 1948 r., s. 3, /26175/;
- *Są naprawdę naszą własnością*
- „Biuletyn Harcerski”, nr 5 - 6, 25 IV 1948 r., ss. 4 - 8, /26912/;
- *Były i będą nasze*
- „Na Tropie” nr 10 - 11, 1 - 15 VI 1948 r., s. 4, /26192/;
- *Ziemie Odzyskane ziemiami pokoju* — reportaż
- „Na Tropie” nr 13 - 14, 1 IX 1948 r. s. 2, /26199/;
- *Rezolucja ogólnopolskiej odprawy ZHP* — spr. listu do Papieża
- „Biuletyn Harcerski” nr 8, 15 VI 1948 r. ss. 6 - 7, /26921/;

BOŻENA CABAŁA

DZIENNIK STANISŁAWA OSSOWSKIEGO. Z BADAŃ SOCJOLOGICZNYCH NA WARMII I MAZURACH W 1948 R.

Problematyka Ziemi Zachodnich i Północnych przyłączonych w 1945 r. do Macierzy stała się od swego zarania przedmiotem ożywionego zainteresowania polskich socjologów. Jednym z nich był wybitny polski uczony prof. dr Stanisław Ossowski, który już w czerwcu 1945 r. podjął wraz z grupą najbliższych współpracowników badania pod auspicjami Ministerstwa Ziemi Odzyskanych we wsi Dobrzyń Wielki na Śląsku Opolskim. Efektem tych zainteresowań był klasyczny już dla problematyki socjologii Ziemi Odzyskanych artykuł pt. *Zagadnienie więzi regionalnej i więzi narodowej na Śląsku Opolskim* opublikowany po raz pierwszy w „Przeglądzie Socjologicznym” z 1947 r. (tom IX) oraz zainteresowanie się podobną problematyką na Warmii i Mazurach. Z inicjatywy Instytutu Badań Warszawy latem 1947 r. grupa studentów socjologii, uczestników proseminarium prof. Stanisława Ossowskiego, w ramach praktyki zawodowej prowadziła badania nad ludnością Warszawy zamieszkałą w Olsztynie. Celem tych badań było zoriento-